

Hammenhög

Distrikt Hammenhög

Hammenhögs kyrka. Foto: Jorchr/GFDL.

HISTORIA

Hammenhög är rikt på fornminnen och ett flertal ”högar” ligger i samhället. Hammens hög är en gravhög som ligger strax norr om byn, väster om vägen mot Smedstorp. Högen är

runt 30 meter i diameter och 5 meter hög men skadad av plöjning. Högen innehåller en hällkista och kan dateras till ca 1 800 f Kr. Enligt sägnen ligger bronsåldershövdingen Hamming, som har givit namn åt byn och socknen, begravd i högen. På 1850-talet grävdes högen ut av prosten Lundh som hittade en nära 2,5 meter lång hällkista med fyra kranier, en flintkniv och ett bronsföremål med två hål i. I jorden ovan kistan påträffades en trasig bronsdolk och en stenknapp.

Inte långt ifrån Hammens hög, öster om Smedstorpsvägen, finns två gravhögar, som numera är i det närmaste bortplöjda. De är runt 25 meter i diameter och en halv meter höga. I närheten finns också gånggriften, en grav av stora uppställda stenblock, ”Backen”, ca 3 300 f Kr, som kan ha återanvänts ända in i sen bondestenålder. Gravkammaren har ursprungligen varit täckt av en hög eller ett jordblandat röse. Täckstenarna fanns kvar i slutet av 1800-talet, men saknades redan 1930. I gången hittades ett mindre, sittande skelett och en flintdolk. Inne i kammaren fanns ytterligare ett skelett med ett läkt benbrott. Med sig i graven hade personen en flintdolk, en skafthålsyxa, en urna samt rester efter kol, harts och bärnsten. Dessutom hittades djurben från ren, hund och häst.

Roes hög ligger söderut och är idag nästan borta, efter långvarig grustäkt på platsen. Här gjordes ett av Skånes märkligaste fynd från romersk järnålder, 0-400 e Kr. Redan när den undersöktes omkring 1854, hade man i flera år tagit grus vid kullen. Plötsligt fann man ett skelett omgivet sten. Bredvid skelettet låg ett svärd av järn med doppsko av brons. Svärdet var tveeggat, långt och med tånge. Mitt på skelettet hittades en sköldbuckla av järn och på benet låg två bronsbeslag, troligen från svärdslidan, en urna av bränd lera, en sönderslagen

glasbägare, 40 spelbrickor samt två avlånga, fyrkantiga tärningar av ben, en guldrakteat samt tio pärlor av glas, karneol och agat.

Glasbägaren från romersk järnålder som hittades i Roes hög finns nu på Historiska museet i Stockholm. Foto: Historiska museet.

Söder om byn, ligger en överplöjd gravhög som är ca 25 meter i diameter, men bara ett par decimeter hög. Här hittades på 1880-talet en hällkista vid plöjning. Fyndet glömdes bort till 1927. Den bestod av en hällkista med sidstenar av kalkstensflis där det låg kringspredda skelettdelar och tre kranier. Dessutom hittades gravgåvor i form av ett ornerat benföremål, en flintdolk, små flintbitar samt en liten ring av bronstråd. Graven dateras till övergången mellan sten- och bronsålder, ca 1800 f Kr.

I slutet av 1600-talet gav kungen hammenhögsborna order om att bygga en gästgivargård. Material togs från en krog i Glemminge. 1693 stod den klar, ungefär samtidigt med ett tingshus som delades med Järrestads härads tingslag ända fram till 1873.

Landsvägen mellan Cimbritshamn och Ystad *förbij* Hammenhög var 1762 i godt stånd. Samma år ska storskifte ske i socknen men kan inte genomföras. *Storskiftets delning är en hållen uti Hammenhög af Aspegren och geometrice ägorne aftagne; af stadnat för 2 år, åboerne kommo eij öfverens.* Skiftet för de ca 30 hemmansbrukarna fick avbrytas och istället inväntade man riksdagens beslut.

I Ystads Allehanda berättas 1903 att bygatan i Hammenhög var en enda lervälling, särskilt på hösten när tusentals betlass transporterades fram till järnvägen och det blev en gångstig kallad Norra promenaden vid sidan av gatan. Först 1918 fick bygatan elektriskt ljus. Bettransporterna fortsatte att ställa till det och under slutet av 1990 ökade den tunga trafiken till sockerbruket i Köpingsbro. Efter samråd byggdes refuger som smalnade av vägbanan och därmed tvinga fordonen att köra saktare.

I Hammenhög finns ett stycke bilhistoria. Här startade redan 1928 en bilaffär, vid en tid då bilismen var föga utvecklad. Invid torget ligger den röda tegelbyggnaden med texten ”Bilfirma N H Nilsson”. Det är en välbevarad anläggning med säljhall, kontor och verkstadsbyggnad. Den ökade privatbilismen från 1950-talet innebar ett stort lyft för verksamheten och den gamla tings- och gästgiveriorten Hammenhög blev betydande även

inom bilförsäljningen och hade bland annat återförsäljningskontrakt med amerikanska biltillverkningsföretag.

Fröfirman, som fick sitt uppsving under första världskrigets avspärning, blev den dominerande arbetsplatsen i en bygd där de flesta var småbrukare eller hantverkare. Grundaren Otto J Olson blev byns drivande starke man som såg till att bygatan breddades, fick trottoarer och så småningom asfalt. Gästgiveriet fick fullständiga rättigheter och dåtida kändisar som Prins Eugen, Selma Lagerlöf och Greta Garbo kom på besök.

PLATSER

Galthe ager, åker känd från 1570.

Hammenhög, Hamundahogh 1379, innehåller mansnamnet Hamund och hög. Tätorten har vuxit fram kring kyrkbyn och den intilliggande järnvägsstationen. Under medeltiden skrevs socknens namn Hamundehögh, och där nämnes en sätesgård, som enligt ärkebiskop Nikolaus Ragvaldis brev från den 24 november 1378 ägdes av "Petrus Niklissen miles de Hamundahög". Det äldsta skriftliga namnbelägget är Hamerszøye år 1340 och det äldsta med nutida stavning är från 1675.

Smedstorpavägen, vägen från Hammenhög till Smedstorp, nedtecknad 1947, är idag Smedstorpsvägen.

LÄS MER

Biskopsvisitationer i Skåne 1697, Landsarkivet i Lund skriftserie 2. sid. 133-135, 1991.

Det ursprungliga Vitaby stationssamhälle, Haväng, H.. Stencil. 1977.

Hjälmaröd i Vitaby socken, folk och fastigheter, Vuxenskolan i Österlen, 1977.

Hjälmaröd vår by, Hjälmaröds byalag, 2011.

Kristianstads län 1762, Wallin, C. sid. 120-121, 1981.

Livet på Vitemölla, förr och nu, Monica Larsson, 1997.

Mitt Vitemölla, Gudrun Smith och Monika Larsson, 2006.

<http://vitemolla.org/MittVitemolla.pdf>.

Skånes ortnamn, A:1, Bertil Ejder, 1958.

Vitaby kyrka, Åberg, G, 1966.

Vitaby socken, Vuxenskolan i Österlen, 1976.